

برنامه سوم توسعه و رسم سهم چشم‌بند زدن بر مردم

نوشته دکتر هوشنگ طالع

سال‌هاست که رسم زشتی در کشور جا افتاده است. بدین معنی که مسئولان پیش از آغاز گفتگو، «چشم‌بند» بر چشم مردم می‌نهند و آن‌گاه با آنان به گفتگو می‌نشینند. رسم بر این است. تا آن‌جا که ممکن می‌باشد، حقایق از چشم مردم پنهان نگاه داشته شود؛ حتی در مسایلی مانند تهیه و تنظیم برنامه‌های عمرانی که دست کم مشارکت بخشی از مردم یعنی فرهیختگان جامعه در فراگشت آن می‌توانست آن را در مسیر درست قرار دهد.

در فراگشت تهیه و تنظیم برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی که هر سه زمینه، پیوند ویژه‌ای با مسایل مردم، ملت و کشور دارد، صاحبان اصلی مملکت، نه در جریان تنظیم آن قرار گرفتند، نه به آنان اجازه داده شد تا در تهیه و تنظیم آن مشارکت کنند. نه اجازه یافتند تا به درون جلسات مجمع تشخیص مصلحت نظام راه یابند و ببینند که تشخیص دهندگان مصلحت، با کدام دانش فنی، با تکیه بر کدام موازین علمی و در حقیقت با کدام سطح کارشناسی، با مسأله برخورد می‌کنند.

جالب این که مجلس نیز برای بررسی لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، جلساتی با درهای بسته برگزار کرد. بدین سان در آخر کار به گفته معروف، کار از کار گذشته است، چشم‌بند را از چشم مردم بر می‌دارند تا در یک بررسی سطحی در مجلس، مردم شاهد تصویب آن باشند.

این رسم نادرست، باعث شده است که فرهیختگان جامعه، استادان دانشگاه، کارشناسان

بررسی‌کنندگان، تنها از این منظر به مسأله نگاه می‌کنند. در این راستا، جز و بحث‌ها و بگومگوها، تنها برخاسته از حب و بغض‌های شخصی و برخوردهای جناحی است. نه بحث‌های کارشناسی و ارائه طریق ملی و صلاح و بهبود کار مردم.

برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، بر روال دو برنامه ناموفق گذشته طرح‌ریزی شده و همان حال و هوا نیز بر آن حاکم است. گویی «پند زمانه» برای دیگران است و تجربه گرفتن از گذشته، دروغ است و فسانه. همان الگوهای کهنه و پوسیده، همان راه‌های نادرست

کشور و... در این مورد نیز امکان نیابند تا در مراحل گوناگون، به تجزیه و تحلیل برخاسته و نقاط ضعف، انحراف‌ها و راه‌های چاره را نشان دهند تا بدین سان، امکان اجرای برنامه‌ها و طرح‌ها افزایش یابد و نوشته‌ها و گفته‌ها، برآوردها و محاسبات، به واقعیت‌ها نزدیک‌تر شوند.

اما متأسفانه در پناه رسم چشم‌بند زدن به مردم، رسم پهلوان شدن و سردار گردیدن در پناه دستکاری ارقام و آمار، گرافه‌گویی و بزرگ‌نمایی پیش‌بینی‌ها، چنان جا افتاده است که تنظیم‌کنندگان، ارائه‌دهندگان و سرانجام

جدول شماره یک پیش‌بینی درآمدهای ارزی کشور را در درازای برنامه از منابع گوناگون، نشان می‌دهد.

چنان که ملاحظه می‌شود، رقم پیش‌بینی شده برای صادرات کالاهای غیرنفتی، در دنیای امروز و در مقیاس ارقام امروزی جهان، بسیار اندک و ناچیز است، اما برای رسیدن به همین ارقام اندک و ناچیز هم، «مرد کهن» می‌خواهد، نه...

از سوی دیگر، در برنامه گفته شده است که ۱۲ میلیارد باقی مانده می‌بایست از «منابع دیگر» تأمین گردد که در زبان بودجه واژه محترمانه‌تر برای وام از منابع خارجی به شمار می‌رود. در اینجا ملاحظه می‌شود که برای پنهان داشتن مسایل از چشم مردم، واژگانی در یک برنامه اقتصادی به کار گرفته می‌شوند که در هیچ فرهنگ اقتصادی، به چشم نمی‌خورد.

برنامه سوم بر روال دو برنامه ناموفق گذشته طرح ریزی شده و همان حال و هوا نیز بر آن حاکم است، گویی «پند زمانه» برای دیگران است و تجربه گرفتن از گذشته، دروغ و فسانه

بهره گرفت. یعنی بهره‌گیری از «گاو نر» و «مرد کهن».

چند مقایسه

در برنامه سوم توسعه، درآمد ارزی کشور که در حقیقت مهم‌ترین رکن امکان اجرای بالقوه برنامه است، کمابیش ۱۱۲ میلیارد، برآورد شده است. بدین سان، میانگین درآمد سالانه ارزی کشور طی برنامه (از آغاز سال ۱۳۷۹ تا پایان سال ۱۳۸۲ خورشیدی)، برابر با ۲۲/۴ میلیارد پیش‌بینی شده است.

در این برآورد، کمابیش ۵۰ میلیارد دلار از محل نفت و هشت میلیارد دلار از محل صادرات فرآورده‌های نفتی در نظر گرفته شده است.

برآورد منابع، همان نظام طرح‌ریزی که طی دو برنامه، ده هزار پروژه نیمه تمام برای مردم ایران به ارمغان آورده است.

کوتاه سخن، روز از نو، روزی از نو، دوباره همان افراد، با همان دانش محدود و ناقص، همان فراگشت غلط بررسی، تصویب و سرانجام همان دستگاه‌های ناتوان برای اجراء با همان مشکلات بی‌شمار.

برای این که کلی گویی نشده باشد و برنامه‌ریزان، بررسی‌کنندگان و سرانجام تصویب‌کنندگان، مدعی نشوند که این گونه بررسی‌ها «کلی‌گویی» است و سخن گفتن در کلیات، کاری است آسان، پای مهم‌ترین بخش برنامه، یعنی پیش‌بینی منابع ارزی برنامه را به میان می‌کنیم.

برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی گرچه به ظاهر از «هفت خوان» بررسی‌ها، نظردهی‌ها، حکم و اصلاحات و... گذشته است و در نتیجه به طور قطع با تغییرات کوچک احتمالی به تصویب خواهد رسید، اما با یک نظر اجمالی، می‌توان مدعی شد که برنامه مزبور، با این شکل و شمایل و با ساختار اقتصادی و جو حاکم سیاسی نمی‌تواند با موفقیت اجرا گردد. برای رسیدن به این برداشت، کنکاش بسیار، اطلاعات وسیع علم جامع و احاطه کامل بر همه امور لازم نیست. هر کلید ساز دوره گرد، با یک نظر کوتاه به کلید و قفل، می‌تواند به راحتی به شما بگوید که آیا با این کلید، امکان گشودن این قفل هست یا نه. با کلیدهایی که در گذشته‌ها «کلون» درها را می‌گشودند، نمی‌توان قفل‌های پیشرفته و رمزدار امروزمین را گشود. این امر نیازمند ادله و توضیح نیست، بلکه تنها قبول این منطق ابتدایی که دو ضریب دو می‌شود چهار، کافی است.

اقتصادهای پیچیده و نوین امروز، نیازمند دانش نوین، راه حل‌های نوین و کوتاه سخن، مردان نوین است. در درازای تاریخ مردم ما با تکیه بر همان منطق ساده ریاضی می‌دانستند که برای هر کاری باید از ابزار و مردان مناسب آن

www
E-mail
FTP, Telnet
Real Audio / Video

اینترنت ایران سیستم

پست الکترونیک
sales@iransystem.com

تلفن: ۰۵۰-۲۲۵۶۲۸۸
فکس: ۲۲۲۲۹۵۳

با وجودی که هدف‌های برنامه‌های نخست و دوم در زمینه درآمدهای ارزی هرگز تحقق نیافت،

داده شده‌اند. در حالی که در هر دو برنامه یاد شده، پیش‌بینی‌ها از واقعیت، فاصله زیادی داشتند.

چنان که اشاره شد، هدف ۶/۹ میلیارد دلار

صادرات غیرنفتی، هدف کوچکی است و شاید در مقایسه با کشورهای که روزگاری از نظر اقتصادی از ایران بسیار عقب‌تر بودند، حتی خجالت‌آور هم باشد، اما برای رسیدن به این هدف با همه کوچکی آن، نیازمند «مرد کهن» هستیم.

برای روشن شدن ابعاد مسأله مورد بحث، شاید لازم باشد نظری به ارقام صادرات در سطح جهان (جدول شماره ۲)، کشورهای پیش‌تاز در زمینه صادرات

(جدول شماره ۳)، کشورهای همسایه دور و نزدیک ایران و کشورهایی که از نظر اقتصادی به طور چشم‌گیری از ایران عقب‌تر بودند (جدول شماره ۴)، افکنده و سپس سخن را می‌گیریم.

جدول شماره یک

(ارقام به میلیارد دلار)

محل درآمد	میزان درآمد	درصد
نفت و گاز	۵۰/۰	۴۴/۷
فرآورده‌های نفتی	۸/۰	۷/۱
خدمات فنی و مهندسی	۷/۵	۶/۷
کالا‌های غیرنفتی	۳۴/۵	۳۰/۸
دیگر منابع	۱۲/۰	۱۰/۷
جمع	۱۱۲/۰	۱۰۰

در برنامه حاضر بدون این که تغییری در ساختار اقتصادی کشور و طرز تفکر حاکم سیاسی روی داده باشد، میزان درآمدهای ارزی از محل

جدول شماره دو

(ارقام به میلیارد دلار)

سال	۱۹۸۰	۱۹۸۵	۱۹۹۰	۱۹۹۵	۱۹۹۶	۱۹۹۷
صادرات	۱۹۹۶/۵	۲۰۵۹/۹	۲۴۲۵/۹	۲۹۱۴/۸	۵۱۶۰/۷	۵۵۷۳/۶

منبع: سازمان ملل متحد

صادرات کالا‌های غیرنفتی، به ترتیب برابر ۱۰۳ و ۲۳ درصد نسبت به برنامه‌های اول و دوم، افزایش

نادرستی برداشت‌های سیاسی و عملکرد ناپسند اجتماعی، اقتصاد کشور حتی در مقایسه با کشور - شهرهایی مانند هنگ‌کنگ و سنگاپور که پهنه آنها

جدول شماره سه - حجم صادرات ۲۰ کشور پیش‌تاز جهان در سال ۱۹۹۶

(ارقام به میلیارد دلار)

کشور	صادرات	کشور	صادرات	کشور	صادرات	کشور	صادرات
ایالات متحده آمریکا	۶۲۵/۰	ایتالیا	۲۵۰/۱	چین	۱۵۱/۳	روسیه	۸۸/۷
آلمان	۵۲۱/۱	کانادا	۲۰۱/۶	کره جنوبی	۱۲۹/۷	سوریه	۸۲/۹
ژاپن	۴۱۰/۹	هند	۱۹۷/۲	سنگاپور	۱۲۵/۰	سوئیس	۷۶/۲
فرانسه	۲۸۸/۱	هنگ‌کنگ	۱۸۰/۸	تایوان	۱۱۶/۳	استرالیا	۶۰/۴
انگلستان	۲۶۲/۰	بلژیک و لوکزامبورگ	۱۶۵/۸	اسپانیا	۱۰۲/۲	مکزیک	۵۹/۱

منبع: سازمان ملل متحد

حتی از یک دهستان کشور نیز کمتر است، در وضع بسیار نامطلوبی قرار دارد. از سوی دیگر، با توجه به عملکرد همسایگان دور و نزدیک ایران، هدف‌های صادراتی کشور در پنج سال آینده، خارج از دسترس و یا بلندپروازانه نیست، اما به دلایل بسیار، رسیدن به این هدف سهل، ممتنع است.

سهل است، زیرا کشورهای دیگری که از نظر اقتصادی در وضعیت و شرایط بسیار نامساعدتری از ایران قرار داشتند، به هدف‌های خیلی بالاتر دست یافته‌اند. کشور کره جنوبی امروز در میان بیست کشور عمده صادرکننده جهان قرار دارد و کشور تایلند و اندونزی در حال حاضر در زمره صادرکنندگان مطرح در جهان محسوب می‌شوند. دانستن این نکته لازم است که صادرات کشور تایلند در سال ۱۹۹۶ برابر با ۵۴/۴ میلیارد دلار بوده است.

ممتنع است، زیرا ساختار اقتصاد کشور که برآمده از بینش سیاسی حاکم و عملکرد اجتماعی آن است، مانع از آن است که صادرات سالانه غیرنفتی کشور بتواند حتی به یک سوم صادرات سالانه ترکیه برسد. در حالی که ترکیه مانند ایران از مزیت نسبی سوخت که نیروی محرکه صنایع و کشاورزی است، بهره‌مند نیست.

باید توجه داشت که بدون تولید کالا، صادرات معنایی ندارد. بدون انجام سرمایه‌گذاری، امکان تولید وجود ندارد و بدون تولید، امکان صادرات قابل تصور نیست. تنها فرآورده‌های صنعتی، کشاورزی و... را می‌توان صادر کرد. شعار و حرف، احساسات و مشت‌های گره کرده، به درد صادرات و به دست آوردن ارز نمی‌خورد.

در حالی که کشور از نبود ارز برای واردات کالا‌های سرمایه‌ای، قطعات و وسایل یدکی مواد اولیه و کالا‌های واسطه‌ای برای تولید کالا، رنج می‌برد،

صادرات کالا، چه مفهومی می‌تواند داشته باشد؟ بدون به دست آوردن ارز که حاصل صادرات است، واردات کالاهای سرمایه‌ای، قطعات و وسایل یدکی، مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای برای تولید کالا که بخشی از آن برای

ارزآوری بتواند صادر شود. مفهومی نخواند داشت. برای رهایی از این دور باطل، می‌بایست بر حجم سرمایه‌گذاری‌ها افزوده شود که به طور قطع بخشی از آن می‌بایست از منابع خارجی تأمین

سیاست متزلزل‌سازی اصل مالکیت، نارسایی دادگستری، ارائه طرح‌های خلق‌الساعه و تصویب‌های آن چنانی در مجلس، بر ناامنی محیط اقتصادی افزوده و در نتیجه در این میان، نه تنها سرمایه‌گذاران خارجی بلکه سرمایه‌گذاران داخلی نیز رقبتی به سرمایه‌گذاری نشان نمی‌دهند. در صورت عدم سرمایه‌گذاری سالانه و مستمر، هدف‌های صادراتی برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی نیز مانند دو برنامه پیش از آن، با ناکامی روبرو خواهد بود. توجه داشته باشیم که شرط لازم برای امکان صادرات، سرمایه‌گذاری سالانه و مستمر است. اما توجه داشته باشیم که این امر به معنای نتیجه محتوم آن نیست.

با توجه به جو حاکم بر کشور، تا زمانی که آزادی‌های اقتصادی برپایه قوانین قابل باور برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی تأمین نشود، تا زمانی که در رشته‌های گوناگون تولید به میزان کافی سرمایه‌گذاری نکنیم، امکان صادرات هم وجود ندارد. باید توجه داشته باشیم که سرمایه‌گذاری بستر مناسب خود را می‌خواهد. با نامن کردن محیط اقتصادی، ادامه

جدول شماره چهار - صادرات سالانه برخی همسایگان دور و نزدیک ایران در سال ۱۹۹۶

ارقام به میلیارد دلار

کشور	صادرات	کشور	صادرات
ترکیه	۲۳/۱	اندونزی *	۲۳/۱
پاکستان	۸/۳	فزاقستان *	۴/۳
عربستان سعودی *	۵/۷	اوکراین	۱۸/۹
بنگلادش	۴/۴		

* - بدون نفت و گاز و فرآورده‌های نفتی. منبع سازمان ملل متحد

برای شما که به نشریه خودتان علاقمندید

داشتن گنجینه‌ای از شماره‌های قبلی ماهنامه گزارش را توصیه می‌کنیم. با پوزش، دوره‌های اول و دوم موجود نیست.

دوره سوم	از شماره ۲۶ الی ۳۷	دوره پنجم	از شماره ۵۱ الی ۶۱
دوره چهارم	از شماره ۳۸ الی ۵۰	دوره ششم	از شماره ۶۲ الی ۷۴
دوره هفتم	از شماره ۷۵ الی ۸۶	دوره هشتم	از شماره ۸۷ الی ۹۸

لطفاً برای دریافت هر دوره مبلغ ۴۰۰۰۰ ریال به حساب جاری ۱۸۸۸/۱۰ عهده بانک صادرات کد ۷۹۰ شعبه نبش گلزار (قابل واریز در همه بانکها) پرداخت و قبض آن را همراه با مشخصات دوره‌های درخواستی و نشانی کامل به دفتر مجله گزارش، تهران صندوق پستی ۵۴۶۷-۱۴۱۵۵ ارسال دارید. توجه برای خارج از کشور ارسال هر دوره ۶۰۰۰۰ ریال هزینه پستی به همراه دارد.